

دانشکده کشاورزی

گروه اقتصاد کشاورزی

پایان نامه:

برای دریافت درجه کارشناسی ارشد رشته مهندسی کشاورزی (گرایش توسعه روستایی)

عنوان

بررسی عوامل مؤثر بر میزان مشارکت بهره برداران در اجرای طرح

سد و شبکه آبیاری قیصرق شهرستان سراب

استاد راهنما:

دکتر حسین راحلی

استاد مشاور:

دکتر حسین کوهستانی

پژوهشگر:

محمد حسین دباغی

آبان ماه ۱۳۹۰

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تقدیم

به

همسر گرامی و دختر عزیزم

تقدیر و تشکر

تحقیق علمی نیازمند همکاری، راهنمایی و مشاوره افراد مختلفی است تا بتوان به نحوه شایسته آن را به اتمام رساند. پژوهش حاضر به عنوان پایان نامه کارشناسی ارشد رشته مهندسی کشاورزی (گرایش توسعه روستایی) با راهنمایی و همکاری صمیمانه و نزدیک اساتید، دوستان و همکاران زیر به سرانجام رسید. برخورد لازم می دانم از زحمات آنان تشکر و قدردانی نمایم.

از جناب آقای دکتر حسین راحلی استاد راهنمای محترم پایان نامه به خاطر راهنمایی های علمی، ارزنده و ارشادات دوستانه و صادقانه در تمامی مراحل تحقیق که با صبر و خوشروئی یار و یاور اینجانب بودند صمیمانه تشکر و قدردانی می کنم.

تشکر و قدردانی دارم از استاد مشاور محترم جناب آقای دکتر حسین کوهستانی که با راهنمایی و مشاوره مناسب و خوب همواره کمک بنده در تمام مراحل تحقیق بودند.

سپاس و قدردانی ویژه دارم از استاد گرانقدر جناب آقای دکتر رسول محمد رضایی استاد محترم پایان نامه که از راهنمایی های ایشان در پربار نمودن تحقیق بهره لازم را بردم.

از تمامی اساتید محترم گروه اقتصاد کشاورزی دانشگاه تبریز که در طول دوران تحصیل و انجام تحقیق با راهنماییهای خود بر ما منت نهادند بی نهایت سپاسگزارم.

از همکاری، مشاوره و راهنمایی دوستان خوبم جناب آقایان دکتر نعمت اله تقوی عضو هیئت علمی بازنشسته دانشگاه تبریز، بهمن محمد بخش و سرکار خانم حبیبی کارشناسان ارشد پژوهشگری علوم اجتماعی نهایت سپاس و قدردانی را دارم. از زحمات و همکاری صمیمانه دوستان خوبم آقایان مهندس اسرافیلی بخاطر انجام امورات تحریریه، برداران سلیمانی اصل و شکوری راد در تکمیل پرسشنامه ها، صمیمانه تشکر می نمایم.

از همکاری نزدیک بهره برداران خوب روستای قیصرق و همچنین اعضای هیئت مدیره محترم تعاونی آب بران قیصرق روستا آقایان عبدالمحمدی، سلیمانی اصل، شکوری راد و اسدنژاد بی نهایت سپاسگزارم.

در پایان لازم می دانم از صبر، حوصله و زحمات همسر و دختر عزیزم که در طول دوران تحصیل ضمن تحمل سختی ها همواره مشوق و یار و یاور واقعی اینجانب بودند نهایت سپاس و قدردانی را داشته باشم.

محمدحسین دباغی

آبان ماه ۱۳۹۰

نام خانوادگی دانشجو: دباغی		نام: محمدحسین	
عنوان پایان نامه: بررسی عوامل مؤثر بر میزان مشارکت بهره برداران در اجرای طرح سد و شبکه آبیاری قیصرق			
شهرستان سراب			
استاد راهنما: دکتر حسین راحلی			
استاد مشاور: دکتر حسین کوهستانی			
مقطع تحصیلی: کارشناسی ارشد		رشته: مهندسی کشاورزی	
گرایش: توسعه روستایی		تاریخ فارغ التحصیلی: ۱۳۹۰/۸/۷	
دانشگاه: تبریز		تعداد صفحه: ۱۲۲	
دانشکده: کشاورزی		کلید واژه ها: آب، بهره برداران، توسعه، سد قیصرق، شبکه آبیاری و مشارکت	
چکیده:			
<p>با توجه به اهمیت و جایگاه آب در کشاورزی و نقش مشارکت بهره برداران در آب، تحقیق حاضر در یکی از طرحهای زودبازده عمرانی بخش آب استان آذربایجان شرقی که اجرا و به بهره برداری رسیده صورت گرفته است. عوامل مؤثر در خصوص میزان مشارکت مردم در طرحهای عمرانی چه در مطالعات داخلی و چه در مطالعات خارجی بیشتر سن، تحصیلات، پایگاههای اجتماعی و اقتصادی مردم، آگاهی، سرمایه اجتماعی، اعتماد اجتماعی، درآمد و میزان مالکیت اراضی بوده است لذا در بخش آب بررسی عوامل مؤثر بر میزان مشارکت بهره برداران در اجرای یکی از طرحهای موفق ضروری به نظر می رسيد. هدف اصلی این تحقیق شناسایی عوامل مؤثر بر مشارکت بهره برداران در اجرای طرح سد و شبکه آبیاری قیصرق شهرستان سراب بوده و جامعه آماری تحقیق شامل کلیه بهره برداران روستای قیصرق تابعه شهرستان سراب با جمعیت ۲۷۰ نفر می باشد. نمونه گیری به روش تصادفی سیستماتیک و حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران، ۱۴۰ نفر تعیین شد. این تحقیق به روش پیمایشی انجام شد و ابزار گردآوری داده ها پرسشنامه و مصاحبه بوده است. پایایی پرسشنامه تحقیق با محاسبه ضریب آلفای کرونباخ (۰/۶۳) قابل قبول بود. نتایج این مطالعه نشان داد که بهره برداران بالای ۹۴ درصد از مشارکت خود راضی بوده اند و بین میزان مشارکت و متغیرهای مستقل تعداد افراد تحت تکفل، میزان مالکیت اراضی، انگیزه بهره برداران، آگاهی از اهداف طرح، میزان درآمد و رضایت از عملکرد دستگاههای اجرایی رابطه معنی داری وجود دارد. رگرسیون چندگانه همزمان نشان داد از بین متغیرهای مستقل بیش از ۴۰ درصد تغییرات در میزان مشارکت رابه ترتیب انگیزه بهره برداران، آگاهی از اهداف طرح، میزان مالکیت اراضی تبیین نمودند.</p>			

فصل اول: کلیات تحقیق

۱-۱-۱- مقدمه.....	۱
۲-۱- بیان مسئله.....	۲
۳-۱- اهمیت و ضرورت تحقیق.....	۳
۴-۱- ویژگیهای منطقه مورد مطالعه.....	۴
۵-۱- اهداف تحقیق.....	۶
۱-۵-۱- اهداف کلی.....	۶
۲-۵-۱- اهداف فرعی.....	۶

فصل دوم: مبانی نظری و پیشینه تحقیق

۱-۲- مقدمه.....	۷
۲-۲- تعریف موضوع.....	۷
۱-۲-۲- واژه شناسی مشارکت.....	۷
۲-۲-۲- تعریف مشارکت.....	۷
۳-۲-۲- تفاسیر گوناگون از مشارکت.....	۹
۴-۲-۲- تفکیک مفاهیم.....	۱۰
۳-۲- دیدگاه های مشارکت.....	۱۱
۴-۲- فرآیند مشارکت.....	۱۳
۵-۲- رابطه دولت و مردم از بعد مشارکت.....	۱۵
۶-۲- مراحل مشارکت.....	۲۰
۷-۲- انواع مشارکت.....	۲۱
۸-۲- اهمیت مشارکت.....	۲۵
۹-۲- نقش مشارکت در توسعه.....	۲۸
۱۰-۲- پیش شرط های مشارکت.....	۲۸

۳۰	۱۱-۲- ویژگیهای مشارکت.....
۳۰	۱۲-۲- مزایای مشارکت.....
۳۱	۱۳-۲- موانع مشارکت.....
۳۴	۱۴-۲- زمینه های فرهنگ تحقق مشارکت.....
۳۵	۱۵-۲- عوامل مؤثر در کارگروهی و مشارکتی.....
۳۶	۱۶-۲- مبانی نظری مشارکت.....
۳۶	۱-۱۶-۲- نظریه اورت راجرز.....
۳۷	۲-۱۶-۲- نظریه فاستر.....
۳۸	۳-۱۶-۲- نظریه لرنر.....
۳۹	۴-۱۶-۲- نظریه جیمز فریزر.....
۳۹	۵-۱۶-۲- نظریه گای.....
۴۰	۶-۱۶-۲- نظریه جولوس نیرره.....
۴۲	۷-۱۶-۲- نظریه ویتز.....
۴۳	۸-۱۶-۲- نظریه یاداو.....
۴۴	۹-۱۶-۲- نظریه تسهیم هزینه ها.....
۴۵	۱۰-۱۶-۲- بررسی ابعاد نظری مشارکت در ایران.....
۴۷	۱۷-۲- پیشینه تحقیق.....
۴۷	۱-۱۷-۲- مطالعات داخلی.....
۵۷	۲-۱۷-۲- مطالعات خارجی.....
۶۰	۱۸-۲- جمعبندی.....
فصل سوم: مواد و روشها	
۶۱	۱-۳- مقدمه.....
۶۲	۲-۳- نوع و روش تحقیق.....

۶۲	۳-۳-جامعه آماری پژوهش.....
۶۲	۴-۳-تعیین حجم نمونه و روش نمونه گیری.....
۶۳	۵-۳-فرضیه های تحقیق.....
۶۴	۶-۳-ابزار و روش گردآوری داده ها.....
۶۵	۷-۳-متغیرهای تحقیق.....
۶۵	۱-۷-۳-متغیر وابسته.....
۶۵	۲-۷-۳-متغیرهای مستقل.....
۶۶	۸-۳-تعاریف مفهومی و عملیاتی متغیرها.....
۷۱	۹-۳-تعیین اعتبار و قابلیت اعتماد ابزار تحقیق.....
۷۱	۱-۹-۳-تعیین اعتبار ابزار تحقیق.....
۷۱	۱-۱-۹-۳-اعتبار صوری ابزار تحقیق.....
۷۱	۲-۱-۹-۳-اعتبار مبتنی بر تحلیل عاملی.....
۷۳	۱-۲-۱-۹-۳-متغیر انگیزه بهره برداران.....
۷۵	۲-۹-۳-تعیین قابلیت اعتماد ابزار تحقیق.....
۷۶	۱۰-۳-تجزیه و تحلیل اطلاعات.....

فصل چهارم : یافته های تحقیق

۷۸	۱-۴-مقدمه.....
۷۸	۲-۴-نتایج توصیفی.....
۷۸	۱-۲-۴-وضعیت سنی پاسخگویان.....
۷۸	۲-۲-۴-وضعیت تحصیلی پاسخگویان.....
۷۹	۳-۲-۴-وضعیت تاهل پاسخگویان.....
۷۹	۴-۲-۴-تعداد افراد تحت تکفل پاسخگویان.....
۷۹	۵-۲-۴-وضعیت اشتغال پاسخگویان.....

۸۰میزان در آمد سالانه پاسخگویان.....	۶-۲-۴
۸۱میزان اراضی پاسخگویان.....	۷-۲-۴
۸۲عضویت در تعاونی آب بران.....	۸-۲-۴
۸۲عضویت در سایر نهادهای مشابه تعاونی.....	۹-۲-۴
۸۳رضایت پاسخگویان از اجرای طرح.....	۱۰-۲-۴
۸۳رضایت پاسخگویان از مشارکت در اجرای طرح.....	۱۱-۲-۴
۸۴دلایل رضایت از مشارکت در اجرای طرح.....	۱۲-۲-۴
۸۵دلایل نارضایتی برخی از پاسخگویان از مشارکت در اجرای طرح.....	۱۳-۲-۴
۸۵عوامل مؤثر مشارکت پاسخگویان در اجرای طرح.....	۱۴-۲-۴
۸۶عملکرد دستگاه های اجرایی.....	۱۵-۲-۴
۸۸آگاهی از اهداف طرح.....	۱۶-۲-۴
۸۹انگیزه بهره برداران	۱۷-۲-۴
۹۱امضاء صورتجلسه اولیه مشارکت قبل از اجرای طرح.....	۱۸-۲-۴
۹۱میزان مشارکت مالی از طریق دریافت تسهیلات.....	۱۹-۲-۴
۹۲مساحت اراضی شرکت کنندگان.....	۲۰-۲-۴
۹۳میزان مشارکت.....	۲۱-۲-۴
۹۵نتایج استنباطی.....	۳-۴
۹۵وضعیت تاهل و مشارکت.....	۱-۳-۴
۹۶شغل و مشارکت.....	۲-۳-۴
۹۶عضویت در سایر نهادهای مشابه تعاونی و مشارکت.....	۳-۳-۴
۹۷رابطه بین سن پاسخگویان و مشارکت آنان	۴-۳-۴
۹۸رابطه بین تحصیلات و مشارکت.....	۵-۳-۴
۹۸رابطه بین تعداد افراد تحت تکفل و مشارکت.....	۶-۳-۴

۹۹	۷-۳-۴- رابطه بین درآمد و مشارکت.....
۹۹	۸-۳-۴- رابطه بین رضایت از عملکرد دستگاههای اجرایی و مشارکت.....
۱۰۰	۹-۳-۴- رابطه بین آگاهی از اهداف طرح و مشارکت.....
۱۰۰	۱۰-۳-۴- رابطه بین انگیزه بهره برداران و مشارکت.....
۱۰۱	۱۱-۳-۴- رابطه بین میزان زمین زراعی تحت مالکیت و مشارکت.....
۱۰۱	۱۲-۳-۴- نتایج جمع بندی شده ضریب همبستگی بین متغیرهای مستقل و متغیر وابسته.....
۱۰۲	۴-۴- مدل رگرسیونی مشارکت.....
۱۰۹	۵-۴- نتایج آزمون فرضیه ها براساس همبستگی، تحلیل واریانس و $t.test$

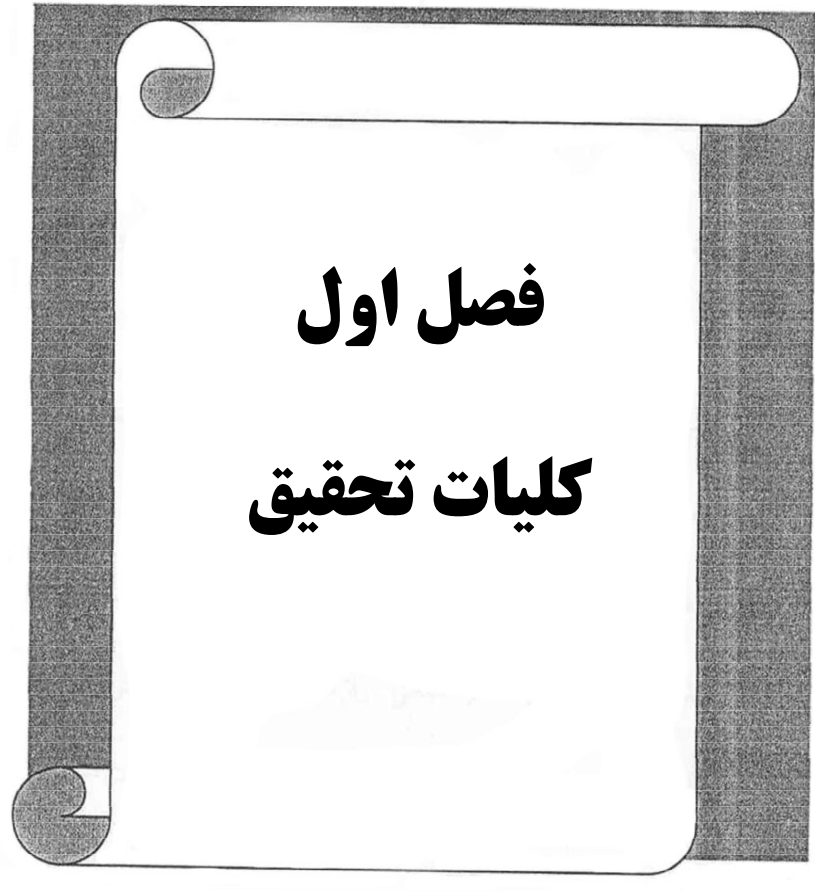
فصل پنجم : نتیجه گیری و پیشنهادات

۱۰۸	۱-۵- مقدمه.....
۱۰۸	۲-۵- بحث.....
۱۱۱	۳-۵- نتیجه گیری.....
۱۱۱	۱-۳-۵- جمع بندی نتایج توصیفی.....
۱۱۲	۲-۳-۵- جمع بندی نتایج استنباطی.....
۱۱۳	۴-۵- پیشنهادات.....
۱۱۳	۱-۴-۵- پیشنهادات اجرایی.....
۱۱۶	۲-۴-۵- پیشنهادات پژوهشی.....
۱۱۷	فهرست منابع.....
۱۲۳	ضمائم.....

جدول (۱-۳) معرف های متغیر میزان مشارکت.....	۶۷
جدول (۲-۳) معرف های متغیر میزان رضایت از دستگاههای اجرایی.....	۶۹
جدول (۳-۳) معرف های متغیر آگاهی از اهداف طرح.....	۶۹
جدول (۴-۳) معرف های متغیر انگیزه بهره برداران.....	۷۰
جدول (۵-۳) نتایج تحلیل عاملی متغیر مستقل انگیزه بهره برداران.....	۷۵
جدول (۶-۳) نتایج و آزمون آلفای کرونباخ متغیرهای مستقل و وابسته.....	۷۶
جدول (۷-۳) آزمون های آماری استفاده شده در مطالعه.....	۷۷
جدول (۱-۴) وضعیت سنی پاسخگویان.....	۷۸
جدول (۲-۴) وضعیت تحصیلی پاسخگویان.....	۷۸
جدول (۳-۴) توزیع فراوانی مربوط به وضعیت تاهل پاسخگویان.....	۷۹
جدول (۴-۴) تعداد افراد تحت تکفل پاسخگویان.....	۷۹
جدول (۵-۴) توزیع فراوانی مربوط به وضعیت اشتغال پاسخگویان.....	۸۰
جدول (۶-۴) وضعیت میزان درآمد سالانه پاسخگویان.....	۸۰
جدول (۷-۴) توزیع فراوانی ساختار اراضی پاسخگویان.....	۸۱
جدول (۸-۴) توزیع فراوانی عضویت در شرکت تعاونی آبران پاسخگویان.....	۸۱
جدول (۹-۴) توزیع فراوانی عضویت در سایر نهادهای مشابه تعاونی پاسخگویان.....	۸۲
جدول (۱۰-۴) توزیع فراوانی رضایت از اجرای طرح پاسخگویان.....	۸۳
جدول (۱۱-۴) توزیع فراوانی رضایت از مشارکت در اجرای طرح پاسخگویان.....	۸۳
جدول (۱۲-۴) دلایل رضایت پاسخگویان از مشارکت در اجرای طرح به ترتیب اهمیت.....	۸۴
جدول (۱۳-۴) دلایل نارضایتی برخی از پاسخگویان از مشارکت در اجرای طرح به ترتیب اهمیت.....	۸۵
جدول (۱۴-۴) عوامل مؤثر بر مشارکت پاسخگویان در اجرای طرح به ترتیب اهمیت.....	۸۶
جدول (۱۵-۴) توزیع فراوانی رضایت از عملکرد دستگاههای اجرایی پاسخگویان.....	۸۷

جدول (۴-۱۶) توزیع فراوانی آگاهی از اهداف طرح پاسخگویان.....	۸۹
جدول (۴-۱۷) توزیع فراوانی انگیزه بهره برداران پاسخگویان.....	۹۰
جدول (۴-۱۸) توزیع فراوانی امضاء صورتجلسه اولیه مشارکت پاسخگویان.....	۹۱
جدول (۴-۱۹) توزیع فراوانی میزان مشارکت مالی از طریق دریافت تسهیلات پاسخگویان.....	۹۲
جدول (۴-۲۰) توزیع فراوانی مساحت اراضی پاسخگویان.....	۹۲
جدول (۴-۲۱) توزیع فراوانی میزان مشارکت پاسخگویان.....	۹۴
جدول (۴-۲۲) آزمون تفاوت میانگین مشارکت بر حسب وضعیت تاهل.....	۹۵
جدول (۴-۲۳) تحلیل واریانس مشارکت بر حسب شغل.....	۹۶
جدول (۴-۲۴) تحلیل واریانس مشارکت بر حسب چگونگی عضویت در سایر نهادهای مشابه تعاونی.....	۹۷
جدول (۴-۲۵) همبستگی بین متغیر سن و مشارکت.....	۹۷
جدول (۴-۲۶) همبستگی بین متغیر تحصیلات و مشارکت.....	۹۸
جدول (۴-۲۷) همبستگی بین متغیر تعداد افراد تحت تکفل و مشارکت.....	۹۸
جدول (۴-۲۸) همبستگی بین درآمد و مشارکت.....	۹۹
جدول (۴-۲۹) همبستگی بین رضایت از عملکرد دستگاه های اجرایی و مشارکت.....	۹۹
جدول (۴-۳۰) همبستگی بین آگاهی از اهداف طرح و مشارکت.....	۱۰۰
جدول (۴-۳۱) همبستگی بین انگیزه بهره برداران و مشارکت.....	۱۰۰
جدول (۴-۳۲) همبستگی بین میزان زمین زراعی تحت مالکیت و مشارکت.....	۱۰۱
جدول (۴-۳۳) نتایج ضریب همبستگی بین متغیرهای مستقل و متغیر وابسته (مشارکت).....	۱۰۱
جدول (۴-۳۴) آماره های تحلیل رگرسیونی چندگانه متغیر وابسته.....	۱۰۵
جدول (۴-۳۵) سطح معنی داری (ANOVA) عوامل موثر بر متغیر وابسته.....	۱۰۵
جدول (۴-۳۶) ضرایب رگرسیون.....	۱۰۶
جدول (۴-۳۷) نتایج آزمون فرضیه ها بر اساس همبستگی، تحلیل واریانس و t .test.....	۱۰۷

۱۴.....	نمودار (۱-۲) فرآیند مشارکت.....
۷۴.....	نمودار (۱-۳) شکل سنگریزه کتل مربوط به متغیر انگیزه بهره برداران.....
۱۰۳.....	نمودار (۱-۴) پراکنش متغیر وابسته به مقادیر باقیمانده های استاندارد شده.....
۱۰۴.....	نمودار (۲-۴) نمودار P-P باقیمانده های مدل رگرسیونی.....
۱۰۴.....	نمودار (۳-۴) توزیع نرمال باقیمانده های مدل رگرسیونی.....
۱۰۶.....	نمودار (۴-۴) مدل نهایی و تایید شده تحقیق ($R^2=0/417$).....

فصل اول

کلیات تحقیق

۱-۱- مقدمه

آب یک منبع طبیعی کمیاب، حیاتی و از دست رفتنی است که انسان به طور مستمر در هر زمان و مکان به آن نیاز دارد. این منبع کمیاب در ایران به دلیل توزیع غیریکنواخت آن در سطح کشور باعث الگوی نامناسب مراکز سکونتگاهی گردیده و نوع و شیوه تولید محصولات زراعی را تحت تاثیر قرار داده است به طوری که اکنون کمبود آب و پائین بودن میزان نزولات جوی در کشور (حدود یک سوم میانگین جهانی) به یکی از چالشهای مهم تبدیل شده است. در کشوری مانند ایران که نود درصد محصولات، از اراضی آبی به دست می آید، آب نهاده ای حیاتی برای بخش کشاورزی می باشد (کلانتری و شعبانعلی فمی، ۱۳۸۷).

مشارکت در حیات اجتماعی انسان سابقه ای کهن و دیرینه دارد. امروزه با تاکید بر ارزشهای انسان گرایانه و خلاقیت گروهی، مشارکت را بعنوان نیاز بشر و راهکار اصلی توسعه دانسته اند. توسعه ایجاد تغییرات اساسی در ساخت اجتماعی، گرایش ها و نهادها برای تحقق کامل هدفهای جامعه است و تا همه مردم با آگاهی همگانی از تغییرات و نیاز مطابقت با آن، در فرآیند توسعه مشارکت اصیل نداشته باشند، ادامه توسعه ممکن نخواهد بود. مشارکت جزء اساسی و لاینفک توسعه به شمار آمده که با استفاده از کمک داوطلبانه اجتماعی و بهره گیری از منابع داخلی در جهت تحقق توسعه و کاهش هزینه های آن موثر است (غفاری و نیازی، ۱۳۸۶).

سیاست اصلی چند ساله اخیر وزارت نیرو تلفیق توان بالقوه و وسیع مردمی با منابع درآمد عمومی در اجرای طرحهای آبی می باشد که با هدف تقلیل دوره ساخت پروژه ها، اطمینان به بهره برداری صحیح از طرحها و نهایتاً هدایت بخش عمده ای از منابع درآمد عمومی و مردمی به زیرساخت های اقتصادی انجام می گیرد. در راستای سیاست فوق شرکت آب منطقه ای آذربایجان شرقی طی برنامه های اول تا چهارم توسعه پنج ساله کشور موفق گردیده با تشکیل ۱۱۰ شرکت تعاونی آب بران با تعداد ۳۷ طرح، ۶۰۱۹۹

هکتار از اراضی را تحت پوشش قرار دهد. مشارکت های بهره برداران در طرحهای فوق که با استفاده از تسهیلات بانکی از محل های تبصره ۷۶،۳، بند الف ماده ۱۰۶ و بند ط ماده ۱۷ صورت می گیرد بالغ بر ۷۲۴/۹ میلیارد ریال می باشد (دفتر تجهیز منابع مالی و مشارکتهای مردمی، ۱۳۸۸).

در تحقیق حاضر به بررسی عوامل موثر بر میزان مشارکت بهره برداران در اجرای طرح سد و شبکه قیصرق در شهرستان سراب پرداخته شده و همچنین مسائل و مشکلات بهره برداران در امر مشارکت شناسایی گردیده است. انگیزه اصلی از تحقیق حاضر بررسی علمی مشارکت بهره برداران در یکی از طرحهای آبی استان بوده است.

۱-۲- بیان مسئله

با توجه به مطالب فوق الذکر مساله اصلی در این پژوهش چیست؟ پس از قانونمند شدن بحث مشارکت مردم در طرحهای توسعه منابع آبی در قالب برنامه های اول تا پنجم توسعه پنج ساله کشور، مشارکت مردم به طور فعال و موثر در اجرای طرحها (ملی و زود بازده) شروع و ادامه دارد، یکی از این طرحها، سد و شبکه قیصرق شهرستان سراب می باشد. اجرای این طرح به منظور تامین آب زراعی مطمئن برای ۳۲۰ هکتار از اراضی روستای قیصرق و با هدف رفع موانع توسعه اقتصادی و اجتماعی و کشاورزی منطقه صورت گرفته است. این طرح با استقبال و پیگیری و مشارکت اهالی روستای مذکور در سال ۱۳۸۰ شروع و در سال ۱۳۸۴ به بهره برداری رسیده است. در این تحقیق با وجود صرف هزینه های زیاد مسئله این است که وضعیت مشارکت چگونه بوده و چه عواملی در میزان مشارکت بهره برداران در اجرای طرح موثر بوده است، علاوه بر موارد فوق مسائل و مشکلات بهره برداران بایستی بررسی و روشن گردد. ضمناً پس از مشخص شدن نتایج این تحقیق از آنها در اجرای طرحهای آبی بخش آب می توان استفاده کرد، با این که مطالعات اجتماعی در بعضی از طرحهای شرکت آب منطقه ای آذربایجانشرقی صورت گرفته ولی

به نظر می‌رسد تا کنون پس از اتمام عملیات اجرایی طرحها و بهره‌برداری چند ساله از آن به ویژه در طرحهای مشارکتی، مطالعات اجتماعی به این صورت انجام نگرفته است.

۱-۳- اهمیت و ضرورت تحقیق

یکی از مهمترین عوامل رشد و توسعه اجتماعی و اقتصادی یک ملت به ویژه جامعه روستایی نقش و حضور فعالانه مردم در کارها و فعالیتهای مربوط به جامعه خویش می‌باشد. تاثیر مشارکت مردم در تسريع اجرای طرحها و بهره‌برداری از آنها را می‌توان از مقایسه پروژه‌هایی که مردم میزان مشارکت کمتری داشته با پروژه‌هایی که میزان مشارکت بیشتری دارند درک نمود. امروزه صاحب‌نظران جوامع روستایی بر ضرورت مشارکت مردم در طرحها، پروژه‌ها و برنامه‌های توسعه تاکید دارند و بر این باور هستند که عدم توانایی دولت‌ها در اجرا، بهره‌برداری و نگهداری از طرحها، پروژه‌ها و برنامه‌ها بدون اتکاء به مشارکتهای مردم ضرورتی اجتناب‌ناپذیر است. این صاحب‌نظران بر این باور هستند که مشارکت مردم در امور مربوط به خود علاوه بر امکان بهره‌گیری از دانش بومی و محلی، افزایش قابلیت پذیرش مردمی آنها، توزیع عادلانه امکانات و تامین بخشی از منابع مالی پروژه‌ها از سوی مردم، پایداری و تداوم بهره‌برداری بهینه از این پروژه‌ها، طرحها و برنامه‌های توسعه را تضمین خواهد کرد. امروزه مشارکت مردم به عنوان ضامن اجرا، نگهداری و بهره‌برداری بهینه از شبکه‌های آبرسانی در جوامع روستایی معرفی شده است. در این ارتباط نبود نهادهای مردمی مناسب در این جوامع و نبود امکانات مالی و آگاهی فنی از کارکرد پروژه‌ها و طرحهای توسعه سبب می‌شود که نقش مشارکت کشاورزان از دستورکار حذف شده و دولت در ارتباط با هدف اجرا، نگهداری و بهره‌برداری از پروژه‌ها تنها مانده و به همین دلیل اغلب پروژه‌ها که با هدف بهبود و توسعه شبکه آبیاری روستاها انجام می‌پذیرد به سبب فقدان مشارکتهای مردمی در مرحله بهره‌برداری و نگهداری با موفقیت مورد انتظار روبرو نشود.

با توجه به اهمیت موضوع مشارکت با توجه به نکات یاد شده در بیان مسئله و مطالب فوق ضرورت این تحقیق به شرح زیر مشخص می گردد:

- ۱- تعیین اهمیت مشارکت مردم در طرحهای توسعه منابع آبی
 - ۲- مشخص نمودن اهمیت مطالعات اجتماعی در طرحهای توسعه منابع آبی
 - ۳- استفاده از نتایج مطالعات در سایر طرحهای منابع آبی
- با توجه به موارد فوق الذکر با انجام مطالعات اجتماعی ضریب اطمینان موفقیت در راه اندازی و اجرای طرحهای عمرانی در مناطق روستایی با مشارکت بهره برداران بیشتر خواهد شد.

۱-۴-۱- ویژگیهای منطقه مورد مطالعه

۱-۴-۱-۱- موقعیت جغرافیایی

منطقه طرح در شمال غربی کشور، در استان آذربایجان شرقی، شمالغرب شهرستان سراب، بخش مهربان، در مختصات جغرافیایی زیر واقع شده است:

- طول جغرافیایی 47° و $12'$ الی 47° و $16'$ طول شرقی

- عرض جغرافیایی 38° و $02'$ الی 38° و $05'$ عرض شمالی

متوسط ارتفاع منطقه طرح از سطح دریای آزاد در حد ۱۶۸۰ متر می باشد (مهندسین مشاور

آشناب، ۱۳۸۴).

۱-۴-۱-۲- راههای دسترسی

طبق بررسیهای انجام شده از طریق جاده های ارتباطی زیر می توان با منطقه طرح ارتباط زمینی برقرار

نمود.

- راه آسفالت تبریز - بستان آباد - مهربان ۹۸ کیلومتر

- راه آسفالته تبریز- هریس - مهربان ۱۲۶ کیلومتر

- راه فرعی مهربان - قیصرق ۱۱ کیلومتر

همچنین در منطقه طرح، شبکه ای از راههای روستایی وجود دارد که از لحاظ ارتباط بین روستاها و حمل و نقل نهاده های کشاورزی و محصولات زراعی و دامی حائز اهمیت می باشد. مهمترین این راهها به قرار زیر است:

راه قیصرق - استق ۳/۵ کیلومتر

راه قیصرق - اردلان ۵ کیلومتر

راه قیصرق - برآغوش ۳ کیلومتر

راه قیصرق - آلان ۵ کیلومتر

۱-۴-۳- سیمای طرح

بطور کلی هدف از مطالعه و اجرای طرح، انحراف قسمتی از جریان رودخانه چکی چای در فصول غیرزراعی و ذخیره سازی آن برای مصارف زراعی به میزان ۲/۸ میلیون متر مکعب در سال و آبیاری حدود ۳۲۰ هکتار از اراضی مستعد منطقه طرح است.

- نوع سد: خاکی با هسته رسی ناتراوا می باشد.

- عمر مفید طرح ۷۵ سال در نظر گرفته شده است.

- مشخصات فنی:

نوع و جنس خاکی با هسته رسی

طول تاج سد حدوداً ۹۷۰ متر

ارتفاع سد ۱۳/۵ متر

۲/۸ میلیون متر مکعب

حجم مخزن

طول مسیر خط انتقال ثقلی ۲۲۸۰ متر می باشد که انتقال دبی ۵۰۰ لیتر در ثانیه را بطور ثقلی امکان پذیر

می نماید.

۱-۵- اهداف تحقیق

چنانکه از مباحث مطروحه در بیان مسئله و ضرورت تحقیق برمی آید، تحقیق حاضر دو هدف کلی و

فرعی را دنبال می کند :

۱-۵-۱- هدف کلی

بنا به ماهیت محتوای مباحث هدف کلی تحقیق به شرح ذیل می باشد:

- بررسی عوامل موثر بر میزان مشارکت بهره برداران در اجرای طرح سد و شبکه آبیاری قیصرق

شهرستان سراب

۱-۵-۲- اهداف فرعی

با توجه به هدف کلی تحقیق حاضر، هدفهای فرعی آن به شرح زیر است:

۱- شناخت ویژگیهای فردی، اقتصادی، اجتماعی بهره برداران

۲- شناخت وضعیت مشارکت مردم در اجرای طرح

۳- شناسایی مسائل و مشکلات بهره برداران